

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

A. Κριτήρια ἐπιλογῆς τῶν κειμένων

Ἡ παροῦσα διδακτικὴ πρόταση ἔχει ὡς θέμα ἓνα σχέδιο μαθήματος γιὰ τὴ διδασκαλίαν τῶν κανονικῶν καὶ λανθανόντων ὑποθετικῶν λόγων, τῆς τελικῆς μετοχῆς καθὼς καὶ τῆς γενικῆς ἀπολύτου στὸ μάθημα τῆς Θεματογραφίας στὴν Γ' Λυκείου κατὰ τὸ γ' τρίμηνο. Τόσο ἡ διαδικασία μεταφράσεως τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ κειμένου ὅσο καὶ τῆς διδασχῆς τῶν ἀνωτέρω συντακτικῶν φαινομένων ἀντιμετωπίζεται ὡς διαδικασία λύσης προβλήματος μὲ δεδομένα, ζητούμενα, ἐναλλακτικὲς λύσεις, βάσανο καὶ λύση.

Σκοπὸς τῆς Θεματογραφίας εἶναι νὰ ὀδηγηθοῦν οἱ μαθητὲς στὴ γνώση τῆς δομῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας, νὰ μελετήσουν τὰ συνθετότερα γραμματικὰ καὶ συντακτικὰ φαινόμενα, νὰ ἐνισχυθεῖ ἡ ἰκανότητα τῶν μαθητῶν στὴ μεταφορὰ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων στὴ νέα ἑλληνικὴ γλώσσα καὶ νὰ συνειδητοποιήσουν τὶς ὁμοιότητες καὶ διαφορὰς (στὸ λεξιλόγιο, τυπικὸ καὶ σύνταξη) τῆς ἀρχαίας μὲ τὴ νέα ἑλληνικὴ γλώσσα.

Ἡ ἐπιλογή τῶν κειμένων, τοῦ βασικοῦ (Ξενοφ. Ἑλλην. Α', VII 16-20) καὶ τοῦ παράλληλου (Ἰσοκρ. Πλαταιϊκός α' 14, 1-3), ἔγινε μὲ τὰ ἑξῆς κριτήρια:

- νὰ εἶναι ἀντιπροσωπευτικὰ δείγματα τῶν βασικῶν εἰδῶν τοῦ ἀπτικοῦ πεζοῦ λόγου καὶ τῶν κυριοτέρων ἐκπροσώπων του (Ξενοφῶν, Ἰσοκράτης)
- νὰ ἔχουν σχετικὴ νοηματικὴ αὐτοτέλεια μέσα σὲ μία ἔκταση ποὺ ἐξυπηρετεῖ τοὺς στόχους τοῦ μαθήματος σὲ σχέση μὲ τὸ χρόνο διδασκαλίας
- νὰ ἀνταποκρίνονται σὲ ἀντιληπτικὲς καὶ μεταφραστικὲς δυνατότητες τοῦ μέσου μαθητῆ τῆς Γ' Λυκείου κατὰ τὸ γ' τρίμηνο
- νὰ περιέχουν παραδείγματα ποὺ καλύπτουν τὰ συγκεκριμένα γραμματικὰ καὶ συντακτικὰ (στὴν προκειμένη περίπτωση τοὺς κανονικοὺς καὶ λανθάνοντες ὑποθετικοὺς λόγους, τὴν τελικὴ μετοχὴ καὶ τὴ γενικὴ ἀπόλυτο) φαινόμενα.

Ἀναλυτικότερα, ὁ βασικὸς στόχος τοῦ ἐνδεικτικοῦ αὐτοῦ μαθήματος εἶναι —πέραν ἀπὸ τὴν κατανόηση μεταφραστικῶν κανόνων, οἱ ὅποιοι μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν σὲ κάθε ἀδίδακτο κείμενο— νὰ ὀδηγηθοῦν οἱ μαθητὲς μὲ τὴ μέθοδο λύσης προβλήματος στὴν ἀναγνώριση καὶ κατανόηση τῶν κανονικῶν καὶ λανθανόντων ὑποθετικῶν λόγων, τῆς

τελικής μετοχής και της γενικής απολύτου. Έχοντας ως βασικό άξονα τόν στόχο αυτό, ή επιλογή του κειμένου του Ξενοφώντος (Ελλην. Α', VII 16-20) και του Ίσοκράτους (Πλαταϊκός α' 14, 1-3) έξυπηρετεί τούς βασικούς διδακτικούς στόχους του διδάσκοντος, διότι α) έχουν μια νοηματική αὐτοτέλεια, πρῶγμα πού ὑποβοηθά τούς μαθητές ὡς πρὸς τή μετάφραση, β) έχουν ἔκταση λιγότερη τῶν δέκα γραμμῶν και ἔτσι δὲν θὰ εἶναι ἰδιαίτερος χρονοβόρος ή ἐπεξεργασία τους, γ) περιέχουν τὰ παραδείγματα πού σκοπεύουμε νὰ διδάξουμε, ἐνῶ παράλληλα ὑπάρχουν και ἄλλα ἀξιόλογα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα πού μπορούν νὰ κατακτηθοῦν ἀπὸ τούς μαθητές μὲ τή μέθοδο τῆς σπειροειδοῦς προσεγγίσεως και δ) εἶναι ἀπολύτως συμβατά μὲ τὸ ἐπίπεδο πού ἀναμένεται νὰ ἔχουν οἱ μαθητές στὸ τελευταῖο τρίμηνο τῆς Γ' Λυκείου.

Β. Τύπος, μέθοδοι και κανόνες μεταφράσεως

Ἡ μεταφραστική διαδικασία, ή ὁποία θὰ γίνει κατὰ τὴν πρώτη διδακτική περίοδο, εἶναι μία πολὺ σημαντική παιδευτική ἐνέργεια, γι' αὐτὸ και εἶναι κατὰ τὴν ἀποψή μου ἀναγκαῖο νὰ ἔχει ὁ κάθε κλασικός φιλόλογος ἀπολύτως ξεκαθαρισμένο τὸν μεταφραστικὸ τύπο τὸν ὁποῖο ἐπιλέγει, καθὼς και τὶς μεθόδους και κανόνες μεταφράσεως.¹

Ὅσον ἀφορᾶ στὴ μορφή διατύπωσης τῆς μεταφράσεως, ή μεταφραστική θεωρία και πρακτική ἔχει καταλήξει σὲ δύο διεθνῶς μεταφραστικούς τύπους: τὴ φιλολογική ή κατὰ λέξη μετάφραση ἀφενὸς και τὴ λογοτεχνική ή ἐλεύθερη μετάφραση ἀφετέρου. Ὁ γράφων προκρίνει και ἀκολουθεῖ στὴ διδακτική του πράξη τὸν πρῶτο τύπο, πού σέβεται τὴ δομὴ και τὶς φραστικές ἐπιλογές τοῦ συγγραφέως. Κατὰ τὴ μεταφραστική διαδικασία γίνεται προσπάθεια ἀνευρέσεως τῶν φραστικῶν ἰσοδυναμιῶν τῶν γλωσσικῶν συστημάτων τῆς ἀρχαιοελληνικῆς και νεοελληνικῆς γλώσσας και καλλιέργειας τῶν μαθητῶν στὴν τάση γιὰ ἀκριβολογική διατύπωση και συνδέσεως μεταφραστικῆς και μεταφραζομένης γλώσσας.

Οἱ βασικοὶ μέθοδοι μεταφράσεως ἑνὸς ἀρχαίου ἐλληνικοῦ κειμένου εἶναι ή συνθετική και ή ἀναλυτική. Κατὰ τὴν ἀποψή μου ή προτιμωτέρα μέθοδος εἶναι ή ἀναλυτική, γιατί δίδεται ή δυνατότητα νὰ ἀναλύονται συντακτικῶς οἱ σημαντικότεροι ὅροι τῆς προτάσεως, ἐπισημαίνοντας και τὶς σχέσεις τῶν προτάσεων τῆς ἡμιπεριόδου ή περιόδου, ἐνῶ οἱ μαθητές κατὰ τὴν ὅλη διαδικασία μπορούν νὰ διατυπώσουν εἰκασίες γιὰ τὴν ἄρση τῶν δυσκολιῶν τοῦ κειμένου.

1. Βλ. Α. Β. Βερτσέτη, *Διδακτική*, τόμ. Β', τῆς ἀρχαίας Γραμματείας, Αθήνα 1999, σσ. 185-9.

Τέλος, βασικοί κανόνες που πρέπει να τηρούνται κατά τη μεταφραστική διαδικασία είναι οι ακόλουθοι:

- i. Ο χαρακτήρας της μεταφραζομένης γλώσσας δεν πρέπει να παραβιάζεται, δηλ. ή αρχαία ελληνική ως συνθετική γλώσσα δεν είναι όρθο να παρουσιάζεται στη μετάφραση ως αναλυτική, με τη χρήση λ.χ. πολλῶν κατὰ παράταξη προτάσεων
- ii. Ο χαρακτήρας της γλώσσας στην οποία γίνεται ή μετάφραση δεν πρέπει να παραβιάζεται, λ.χ. ή φράση ἔστι σοι δοῦλοι δεν πρέπει να μεταφράζεται "υπάρχουν σ' ἐσένα δοῦλοι" ἀλλὰ "ἐσὺ ἔχεις δούλους", που είναι εὔχρηστη στη νεοελληνική
- iii. Δὲν είναι όρθή ή ἐκμοντέρνιση τοῦ κειμένου, λ.χ. ή φράση ὧ ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι δὲν είναι σωστό να μεταφράζεται "Κύριοι Σπαρτιάτες", διότι μεταφερόμαστε πρώτον σὲ χρονικά και κοινωνικοπολιτικά ἐντελῶς διαφορετικό πεδίο και δεύτερον σὲ ἐσφαλμένο ιστορικό πλαίσιο
- iv. Ο συνθετικός χαρακτήρας τοῦ ἀρχαιοελληνικοῦ λόγου δὲν πρέπει να καταστρέφεται με πολλές περιφράσεις, οί όποιες καθιστοῦν τὸν λόγο πλαδαρό²
- v. Ἐχοντας πάντοτε ὑπόψιν ότι ή ἐρμηνεία τοῦ κειμένου δὲν τελειώνει στη μετάφραση, οί συμπληρώσεις, όταν είναι ἀπαραίτητες, δὲν πρέπει να είναι μεγάλες, γιατί διασποῦν τή φιλολογική μετάφραση³
- vi. Ἡ μετάφραση πρέπει να προσαρμόζεται σὸ ἐκάστοτε μεταφραζόμενο εἶδος⁴ και να γίνεται σεβαστὸ τὸ ὕφος και ή ἐπιλογή τοῦ συγγραφέως.⁵

2. Βλ. Ι. Θ. Κακριδῆ, *Τὸ μεταφραστικό πρόβλημα*, Αθήνα 1961³, σ. 78 κέ.

3. Βλ. Ι. Θ. Κακριδῆ, *ό.π.*, σ. 122 κέ.

4. Τὰ φιλοσοφικά ή ῥητορικά κείμενα δὲν είναι όρθο να μεταφράζονται με λογοτεχνική γλώσσα, τὰ δικανικά λόγου κείμενα ή τὰ διαλογικά πρέπει να διατηροῦν τή συνοχή και ὕφολογική τους ιδιαιτερότητα κατὰ τή μεταφραστική διαδικασία, πράγμα που βοηθά τὸν μαθητὴ να βιώσει τή δύναμη τοῦ λόγου, τῆς πειθοῦς, τῆς ἐκμαιεύσεως κτλ. τῶν συγγραφέων.

5. Για παράδειγμα ή σειρά τῶν λέξεων στην Ὀδύσεια με τὸν ἄνδρα πρώτη λέξη ή στην Ιλιάδα με τή μήνιν δὲν πρέπει να διαταραχθεῖ, λόγω τοῦ ότι με αὐτὲς τίς λέξεις προὑφαίνεται τὸ περιεχόμενο αὐτῶν τῶν ἔργων.

II. ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ

Μάθημα: Αρχαία Έλληνικά
Τάξη: Γ' Λυκείου
Τρίμηνο: Γ'
Αριθμός μαθητῶν: 20
Θέμα: Θεματογραφία
Περίοδοι: 2
Καθηγητής: Ανδρέας Β. Κρίγκος

ΒΑΣΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Τὰ μὲν κατηγορήσων, ᾧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀνέβην ἐνθάδε, Περικλέους ἀναγκαίου μοι ὄντος καὶ ἐπιτηδείου καὶ Διομέδοντος φίλου, τὰ δ' ὑπεραπολογησόμενος, τὰ δὲ συμβουλεύσων, ἃ μοι δοκεῖ ἄριστα εἶναι ἀπάση τῇ πόλει. κατηγορῶ μὲν οὖν αὐτῶν ὅτι μετέπεισαν τοὺς συνάρχοντας βουλομένους πέμπειν γράμματα τῇ τε βουλῇ καὶ ὑμῖν ὅτι ἐπέταξαν τῷ Θηραμένῃ καὶ Θρασυβούλῳ τετταράκοντα καὶ ἑπτὰ τριήρεσιν ἀνελέσθαι τοὺς ναυαγούς. οἱ δὲ οὐκ ἀνείλοντο· εἶτα νῦν τὴν αἰτίαν κοινήν ἔχουσιν ἐκείνων ἰδία ἀμαρτόντων καὶ ἀντὶ τῆς τότε φιλανθρωπίας νῦν ὑπ' ἐκείνων τε καὶ τινῶν ἄλλων ἐπιβουλεύομενοι κινδυνεύουσιν ἀπολέσθαι; οὐκ, ἂν ὑμεῖς γέ μοι πίθησθε τὰ δίκαια καὶ ὅσια ποιοῦντες, καὶ ὅθεν μάλιστα ἀληθῆ πεύσεσθε, καὶ οὐ μετανοήσαντες ὕστερον εὐρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας τὰ μέγιστα εἰς θεοὺς τε καὶ ὑμᾶς αὐτούς.

Ξενοφῶντος, Ἑλληνικά Α', VII 16-20

Λεξιλόγιο

ἀναγκαῖος = συγγενής ἐπιτήδειος = φίλος
ἐπιτάσσω = διατάζω αἰτία = κατηγορία
ἐπιβουλεύομαι = κατηγοροῦμαι, συκοφαντοῦμαι

A. ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ

Οἱ μαθητὲς στὸ τέλος τοῦ μαθήματος:

- νὰ ἔρθουν σὲ ἐπαφή μὲ τὸν δόκιμο ἀρχαῖο ἑλληνικὸ ἀττικὸ πεζὸ λόγο
- νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴ διαδικασία μεταφράσεως τῶν ἐπιλεγμένων κειμένων ὡς διαδικασία λύσης προβλήματος μὲ δεδομένα, ζητούμενα, ἐναλλακτικὲς λύσεις, βάσανο καὶ λύση
- νὰ κατανοήσουν τοὺς μεταφραστικὸς κανόνες, οἱ ὅποιοι μποροῦν νὰ ἐφαρμοστοῦν σὲ κάθε ἀδίδακτο κείμενο
- νὰ ἐξασκηθοῦν στὴ γραμματικὴ καὶ τὸ συντακτικὸ
- νὰ ἐξοικειωθοῦν στὴν ἀναδίφηση τοῦ λεξιλογίου τῶν κειμένων.
- νὰ ἐνισχυθοῦν ὡς πρὸς τὴν ἰκανότητα μεταφορᾶς τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κειμένων σὲ ἄρτιο καὶ δόκιμο νεοελληνικὸ λόγο
- νὰ ἀποκτήσουν πυρηνικὲς γνώσεις πάνω στὶς ὁποῖες θὰ στηρίζουν τὴ γλωσσικὴ τους ἀνάπτυξη
- νὰ ἐμβαθύνουν περαιτέρω στὴν ἀρχαιοελληνικὴ γλῶσσα
- νὰ συνειδητοποιήσουν τὶς ὁμοιότητες καὶ διαφορὲς (στὸ λεξιλόγιο, τυπικὸ καὶ σύνταξη) τῆς ἀρχαίας μὲ τὴ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα
- νὰ ἀναγνωρίζουν τὴν ἐτυμολογικὴ καὶ νοηματικὴ συγγένεια λέξεων τῆς ἀρχαιοελληνικῆς καὶ νεοελληνικῆς γλώσσας
- νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴ διαδικασία κατανοήσεως καὶ ἀναγνωρίσεως τῶν κανονικῶν καὶ λανθάνοντων ὑποθετικῶν λόγων, τῆς τελικῆς μετοχῆς καθὼς καὶ τῆς γενικῆς ἀπολύτου ὡς διαδικασία λύσης προβλήματος
- νὰ μνηθοῦν στὴ γνώση τῆς δομῆς τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσας
- νὰ μελετήσουν τὰ συνθετότερα γραμματικὰ καὶ συντακτικὰ φαινόμενα

B. ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

- ◆ Ἀκροαματικὴ
- ◆ Διαλογικὴ

- ◆ Μαιευτική
- ◆ Εύρετική / έρευνητική
- ◆ Συνεργατική

Γ. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΑΞΗΣ

- Ένιαία
- Ανομοιογενής ομαδοποίηση (4 ομάδες τῶν 5 ἀτόμων)

Δ. ΜΕΣΑ ΚΑΙ ΥΛΙΚΑ

- ❖ Φυλλάδιο, πού περιέχει τὸ βασικὸ κείμενο
- ❖ Ὁ πίνακας
- ❖ Ἀνακλαστικὸ διασκόπιο
- ❖ φύλλα ἐργασίας

Ε. ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

- Ἀρχὴ τῆς αὐτενέργειας
- Ἀρχὴ τῆς ἐπαγωγικῆς προσεγγίσεως
- Ἀρχὴ τῆς σπειροειδοῦς προσεγγίσεως
- Ἀρχὴ τῆς συνεργατικῆς προσεγγίσεως

ΣΤ. ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΡΩΤΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

- I. **Αφόρμηση:** Δημιουργία καταστάσεως δεκτικότητας στους μαθητές – συναισθηματική προετοιμασία τῶν μαθητῶν μὲ διάνοιξη τοῦ ἀναγνωστικοῦ καὶ νοηματικοῦ τους ὀρίζοντος μὲ τὴν ἀναφορὰ στὸν Ξενοφῶντα, τὸ συγγραφέα τοῦ κειμένου, καὶ τὴν ὅλη προσφορὰ του.
- II. Μοιράζονται τὰ φυλλάδια στους μαθητές μὲ τὸ νὰ δώσουμε μερικὰ σ' αὐτοὺς πού κάθονται στὶς μπροστινὲς θέσεις γιὰ νὰ τὰ μεταφέρουν πίσω (μ' αὐτὸν τὸν τρόπο κερδίζουμε χρόνο καὶ δὲν προκαλεῖται ἀναστάτωση)
- III. Ἀνάγνωση "κατ' ἤθος" τοῦ κειμένου ἀπὸ τὸν καθηγητὴ.
- IV. **Παρουσίαση τοῦ προβλήματος** ἀπὸ τὸν καθηγητὴ: Ἡ μετάφραση τοῦ κειμένου. Οἱ μαθητὲς ἀναγνωρίζουν τὸ πρόβλημα.
- V. **Σιωπηρὴ ἐργασία** ἀπὸ τοὺς μαθητές, οἱ ὁποῖοι καλοῦνται νὰ ἐντοπίσουν τὰ δυσχερῆ σημεῖα τοῦ κειμένου, νὰ προβληματιστοῦν (ἀρχὴ τῆς αὐτενέργειας) καὶ νὰ κάνουν ὑποθέσεις γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος καταγράφοντας αὐτὲς σὲ ἓνα πρόχειρο τετράδιο: ποιά τακτικὴ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε γιὰ νὰ μεταφράσουμε ἓνα ἀδίδακτο κείμενο, ποιὲς εἶναι οἱ περίοδοι καὶ οἱ προτάσεις τοῦ κειμένου, ποιὲς δυσκολίες ἀντιμετωπίζουμε, τί εἶναι σχετικὰ εὐκόλο νὰ μεταφραστεῖ καὶ τί τὸ ἀντίθετο κτλ; Ὁ διδάσκων περνᾷ ἀπὸ δίπλα τους καὶ τοὺς καθοδηγεῖ.
- VI. **Στρατηγικὴ ἐπίλυση τοῦ προβλήματος, Διερεύνηση καὶ ἔλεγχος τῶν ὑποθέσεων.** Οἱ μαθητές, ἀφοῦ πρῶτα βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτενέργειας ἔχουν προβληματιστεῖ σχετικὰ μὲ τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος ὡς πρὸς τὴν μετάφραση τοῦ κειμένου, σὲ συνεργασία μὲ τὸν διδάσκοντα μὲ **διευθυνόμενο διάλογο** μαθαίνουν πῶς νὰ σκέφτονται (μεταγνώση) γιὰ νὰ ἀντιμετωπίζουν ἓνα ἄγνωστο κείμενο καὶ νὰ ἐπιλύουν τὶς δυσχέρειες πού τυχόν παρουσιάζονται:
 - Ὁ διδάσκων, ἀφοῦ πρῶτα βάλει τὸ κείμενο στὸ ἀνακλαστικὸ διασκόπιο γιὰ νὰ ἔχουν ὅλοι οἱ διδασκόμενοι ἄμεση ἐπαφή, ὀρῶτᾳ τοὺς μαθητὲς ποιά εἶναι ἡ πρώτη περίοδος. Αὐτοὶ ἀπαντοῦν:

Τὰ μὲν κατηγορήσων, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀνέβην ἐνθάδε, Περικλέους ἀναγκαίου μοι ὄντος καὶ ἐπιτηδείου καὶ Διομέδοντος φίλου, τὰ δ' ὑπεραπολογησόμενος, τὰ δὲ συμβουλευσων, ἃ μοι δοκεῖ ἄριστα εἶναι ἀπάσῃ τῇ πόλει.

Ἐρώτηση: Τί κάνουμε στὴ συνέχεια, ἀφοῦ βροῦμε τὴν πρώτη περίοδο;
Ἀπάντηση: Χωρισμὸς σὲ προτάσεις.

Ερώτηση: Ποιοί δυσκολεύτηκαν να βρουν τις προτάσεις της περιόδου; Κάποιοι μαθητές αναμένονται να πουν ότι δυσκολεύτηκαν και θα τους ρωτήσουμε γιατί ώστε να διαγνώσουμε το πρόβλημα και να μπορέσουμε να τους βοηθήσουμε.

Βάζουμε κάποιον μαθητή, ο οποίος αναμένεται ότι έχει δουλέψει κατά τη σωτηρή εργασία, να μας πει πόσες και ποιές προτάσεις έχουμε και με ποιόν τρόπο σκέφτηκε για να το βρει: 2 ρήματα (ἀνέβην, δοκεῖ) → 2 προτάσεις. Κάποιος άλλος μας εξηγεί τον τρόπο σκέψέως του ως προς τον χωρισμό των προτάσεων: ή δεύτερη πρόταση δεν μπορεί παρά να αρχίζει από την αναφορική αντωνυμία και να τελειώνει στην τελεία, έπομένως ή πρώτη πρόταση είναι μέχρι την αναφορική αντωνυμία. Οί άλλοι μαθητές σχολιάζουν αν συμφωνούν ή διαφωνούν. Δραττόμαστε της ευκαιρίας για να επαναλάβουμε (πυρηνική γνώση) ότι ή δευτερεύουσα πρόταση αρχίζει από τον σύνδεσμο.

Στή συνέχεια κάνουμε βασική συντακτική ανάλυση των κύριων όρων της πρώτης προτάσεως: ρήμα, υποκείμενο και φθάνουμε σε ένα πιθανό πρόβλημα που θα έχουν συναντήσει οί μαθητές: οί μετοχές κατηγορήσεων, υπεραπολογησόμενος, συμβουλευσών, ὄντος. Πάντοτε με διευθυνόμενο διάλογο λέγοντας οί μαθητές τις υποθέσεις τους καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οί τρεις πρώτες μετοχές που είναι στον ενικό αριθμό, πτώση ὀνομαστική, αναφέρονται στο υποκείμενο του ἀνέβην, δηλ. ἐγὼ κατηγορήσεων, υπεραπολογησόμενος, συμβουλευσών. Τους εξηγούμε τον τρόπο αναγνώρισης και μεταφράσεως της τελικής μετοχής (ισοδυναμεί με τελική πρόταση, σε χρόνο μέλλοντα [σπανίως σε ἐνεστώτα από το ρήμα πέμπω], ἄρνηση μή, μετά από ρήματα κινήσεως, ἐνέργειας, ἐκλογῆς ή προσφορᾶς, συνοδεύεται από το ὡς ὅταν δεν ἐξαρτᾶται από ρήματα κίνησης ή ἐνέργειας) και δίνουμε συγκεκριμένα παραδείγματα:

α) Κατέβην εἰς Πειραιᾶ προσευξόμενος τῷ θεῷ.

β) Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ τῆς κώμης σκεψομένους, πῶς ἔχοιεν οί τελευταῖοι.

γ) Τούτους δ' αὐτοκράτορας ἐκπέμπομεν ὡς ἐκεῖ σοφωτέρους ἐσομένους και ῥᾶον βουλευσομένους περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων.

δ) Νῦν ἤλθομεν μὴ τοῦτο, ἀλλ' ἄλλο δεησόμενοι.

Σ' αὐτή τή φάση προχωροῦμε στή διερεύνηση, ὅπου δίνεται ή δυνατότητα στους μαθητές να ἐργαστοῦν ἀτομικά και να μεταφράσουν βάσει τῶν ἀνωτέρω τις συγκεκριμένες τρεις μετοχές.

Ἀκολουθῶς προχωροῦμε στή μετοχή ὄντος. Οί μαθητές διατυπώνουν τήν ἀποψή τους για το τί εἶδους μετοχή είναι και καταλήγουμε ότι ή μετοχή αὐτή είναι ἐναντιωματική, γενική ἀπόλυτος με υποκείμενα τὰ Περικλέους και Διομέδοντος. Ἐδῶ μᾶς δίδεται ή ευκαιρία να επαναλάβουμε ὅσα ἔχουμε προείπει περὶ τῆς γενικῆς ἀπολύτου (ἀρχή τῆς σπειροειδοῦς προσεγγίσεως). Από το συγκεκριμένο παράδειγμα, το μερικὸ προχωροῦμε στον κανόνα, το γενικὸ (ἀρχή τῆς ἐπαγωγικῆς

προσεγγίσεως). Με έρωταπόκριση καταλήγουμε στην έπισημανση ότι από τή στιγμή πού στην προκειμένη περίπτωση ή μετοχή είναι ρηματικός τύπος του *είμι* πρέπει νά είμαστε ύποψιασμένοι ότι θα ακολουθήσει κατηγορούμενο (*ἀναγκαίου, έπιτηδείου, φίλου*).

Στή δεύτερη πρόταση μπορούμε νά επαναλάβουμε όσα έχουν διδαχθεί για τά άπρόσωπα ρήματα και τις αναφορικές προτάσεις. Τέλος οί μαθητές καταλήγουν στην ακόλουθη μετάφραση: "Άφενός για νά κατηγορήσω, άνδρες Αθηναίοι, ανέβηκα σ' αυτό τό βήμα, άν και ό Περικλής είναι συγγενής και φίλος μου και ό Διομέδων φίλος μου, άφετέρου για νά άπολογηθῶ, τρίτο για νά συμβουλευσω όσα μου φαίνεται ότι είναι άριστα για όλη άνεξαιρέτως τήν πόλη".

- Στή συνέχεια οί μαθητές έπισημαίνουν ποιά είναι ή δεύτερη περίοδος:

κατηγορῶ μὲν οὖν αὐτῶν ὅτι μετέπεισαν τοὺς συνάρχοντας βουλομένους πέμπειν γράμματα τῇ τε βουλῇ καὶ ὑμῖν ὅτι ἐπέταξαν τῷ Θηραμένῃ καὶ Θρασυβούλῳ τετταράκοντα καὶ ἑπτὰ τριήρεσιν ἀνελέσθαι τοὺς ναυαγούς

Οί μαθητές χωρίζουν σέ προτάσεις και βάζουμε κάποιον μαθητή (προτιμοῦμε νά δίνουμε τόν λόγο σέ κάποιον μέτριο ἢ αδύνατο μαθητή, πού μπορεί με τή δική μας ἢ ὄχι βοήθεια νά άπαντήσει κι ἔτσι νά άνεβεί ή αυτοεκτίμησή του, γιατί θα είναι ή πολλοστή φορά πού θα ἔχουμε συναντήσει τις ειδικές προτάσεις) νά μᾶς άναγνωρίσει τις δύο δευτερεύουσες προτάσεις, άφού πρώτα μᾶς πεί τή διαδικασία άναγνωρίσεως (είσαγωγή, έκφορά, αιτιολόγηση έκφορᾶς, συντακτικός ρόλος, τί έκφράζει). Οί μαθητές έπισημαίνουν τις δυσκολίες πού συνάντησαν στο έν λόγω χωρίο καθώς και τις ύποθέσεις για ύπερπήδησή τους. Άξια λόγου σ' αυτή τήν περίοδο είναι ή σύνταξη του ρήματος *κατηγορῶ* με γενική και του *έπιτάττω* με δοτική, καθώς και ό ρηματικός τύπος *άνελέσθαι* (πρόβλημα: τί είδους τύπος είναι, ποιου ρήματος, ποιά ή σημασία του σ' αυτό τό συγκεκριμένο συγκείμενο. Υποθέσεις τῶν μαθητῶν. Αρχικοί χρόνοι του *άναιρουμαι*. Αναφορά στον Αόριστο β'. Βοηθοῦμε τους μαθητές νά μάθουν πῶς νά σκέφτονται για νά βρίσκουν τό νόημα τῶν ρημάτων αναλόγως τῶν συμφραζομένων: ἔχουμε τριήρεις και ναυαγούς. Διέταξαν τόν Θρασύβουλο και τόν Θηραμένη τί νά κάνουν άραγε τους ναυαγούς με σαρανταεπτά τριήρεις; Αναμενόμενη άπάντηση: Νά τους μαζέψουν, περισυλλέξουν. Μετάφραση του κειμένου: "κατηγορῶ λοιπόν αυτός ότι μετέπεισαν τους (ἢ άλλαξαν γνώμη στους) συνάρχοντες, πού ήθελαν νά στείλουν γράμματα και στή βουλή και σε εἰσᾶς (γράφοντας) ότι διέταξαν τόν Θηραμένη και τόν Θρασύβουλο με σαρανταεπτά πλοία νά περισυλλέξουν τους ναυαγούς".

- Στή συνέχεια οί μαθητές ἐπισημαίνουν ποιές εἶναι οί ἐπόμενες περίοδοι ἢ ἡμιπερίοδοι:

οἱ δὲ οὐκ ἀνείλοντο· εἶτα νῦν τὴν αἰτίαν κοινήν ἔχουσιν ἐκείνων ἴδια ἁμαρτόντων καὶ ἀντὶ τῆς τότε φιλανθρωπίας νῦν ὑπ' ἐκείνων τε καὶ τινων ἄλλων ἐπιβουλευόμενοι κινδυνεύουσιν ἀπολέσθαι;

Σ' αὐτὴ τῇ φάση δίδουμε τὴ δυνατότητα στοὺς μαθητές νὰ διερευνήσουν ποιό ὅμοιο συντακτικὸ φαινόμενο ποὺ ἔχουμε συναντήσει καὶ συζητήσει πιὸ πάνω ὑπάρχει σ' αὐτὸ τὸ χωρίο καὶ τοὺς ζητοῦμε νὰ τὸ ἐντοπίσουν καὶ νὰ τὸ ἀναγνωρίσουν ὁ καθένας σὲ συνεργασία μὲ τὸν διπλανό τους (χρόνος: 2 λεπτά). Τὸ ὅμοιο φαινόμενο εἶναι ἡ γενικὴ ἀπόλυτος, ἐναντιωματικὴ μετοχὴ ἁμαρτόντων μὲ ὑποκείμενό της τὸ ἐκείνων.

Ἀκολούθως θέτουμε τὸν προβληματισμὸ γιὰ τὸ τί θὰ μπορούσε νὰ εἶναι συντακτικῶς ἡ φράση ὑπ' ἐκείνων τε καὶ τινων ἄλλων. Οἱ μαθητές κάνουν τὶς ὑποθέσεις τους καὶ μὲ ἔλεγχον αὐτῶν καταλήγουμε ὅτι εἶναι ποιητικὸ αἴτιο καὶ ὡς τέτοιο προϋποθέτει τὴν ὑπαρξὴ στὴν πρόταση ἑνὸς ῥηματικοῦ τύπου παθητικῆς διαθέσεως. Τίθεται λοιπὸν καὶ αὐτὸ τὸ πρόβλημα καὶ μὲ τὴν ἴδια μέθοδο καταλήγουμε στὸ ἐπιβουλευόμενοι. Συνοψίζοντας ἔχουμε δύο κύριες προτάσεις συνδεόμενες συμπλεκτικῶς μὲ τὸ καί: Παίρνουμε μιὰ-μιὰ καὶ ἀφοῦ ἐντοπίσουν οἱ μαθητές τοὺς κύριους ὅρους τῆς προτάσεως γιὰ νὰ ἀντιληφθοῦν καὶ τὴ σωστὴ σειρὰ τῶν λέξεων μεταφράζουμε τὸ κείμενο: "Αὐτοὶ ὅμως δὲν τοὺς περισυνέλεξαν· ἔπειτα τώρα τὴν κατηγορία κοινή ἔχουν ἂν καὶ ἐκεῖνοι προσωπικὰ (ἰδιαίτερα) ἔσφαλαν καὶ ἀντὶ γιὰ τὴν τότε φιλανθρωπία τώρα ἀπὸ ἐκείνους καὶ μερικὸς ἄλλους κατηγορούμενοι κινδυνεύουν νὰ χαθοῦν".

- Οἱ μαθητές ἐπισημαίνουν τὴν τελευταία περίοδο:

οὐκ, ἂν ὑμεῖς γέ μοι πίθησθε τὰ δίκαια καὶ ὅσια ποιοῦντες, καὶ ὅθεν μάλιστα' ἀληθῆ πεύσεσθε, καὶ οὐ μετανοήσαντες ὕστερον εὐρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας τὰ μέγιστα εἰς θεοὺς τε καὶ ὑμᾶς αὐτούς.

Σ' αὐτὴ τῇ φάση ἐπισημαίνεται, τίθεται ὡς πρόβλημα στοὺς μαθητές ἀπὸ τὸν διδάσκοντα τὸ κύριο συντακτικὸ φαινόμενο: τί σημαίνει λανθάνων ὑποθετικὸς λόγος, πῶς τὸν ἀναγνωρίζουμε καὶ πῶς τὸν μετατρέπουμε σὲ ἄλλο εἶδος. Ἐπισημαίνουμε ὅτι στὸ κείμενο ὑπάρχει ἓνας ἐλλιπῆς ὑποθετικὸς λόγος καὶ ἓνας λανθάνων. Καλοῦμε τοὺς μαθητές νὰ προβοῦν σὲ ὑποθέσεις γιὰ τὴ λύση τοῦ προβλήματος (λ.χ. ὁ ἐλλιπῆς ὑποθετικὸς λόγος εἶναι αὐτός, ὁ λανθάνων αὐτός, οἱ ὑποθετικοὶ

λόγοι εκφράζουν την επανάληψη στο παρόν ή την άπλη σκέψη) και τις καταγράφουμε στον πίνακα.

Ακολουθως στα πλαίσια τῆς **στρατηγικῆς για τὴν επίλυση τοῦ προβλήματος** ὁ διδάσκων ἐπεξηγεῖ στοῦ μαθητῆ τοὺς κανόνες καὶ τὶς ἀρχές τοῦ ἔλλιποῦς καὶ τοῦ λανθάνοντος ὑποθετικοῦ λόγου. Πρωτοῦμε τοὺς μαθητὲς τί μπορεῖ νὰ σημαίνει ἔλλιπῆς ὑποθετικὸς λόγος καὶ βάσει τῶν ἀπαντήσεων καὶ τοῦ προβληματισμοῦ τοὺς δίδουμε τὸν κανόνα. Ἀκολουθως τοὺς ἐπεξηγοῦμε καὶ τοὺς δίδουμε γραπτῶς τὸν λανθάνοντα ὑποθετικὸ λόγος: Ἡ ὑπόθεση μπορεῖ νὰ **λανθάνει** κυρίως σὲ μία ὑποθετικὴ μετοχή (ισοδυναμεῖ μὲ ὑποθετικὴ πρόταση καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἀνάλυσή της εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν ἀπόδοση καὶ τὸ νόημα, βρίσκεται σὲ ὅλους τοὺς χρόνους πλὴν τοῦ μέλλοντος [ποιὰ εἶναι σὲ μέλλοντα; **ἀνατροφοδότηση**], παίρνει ἄρνηση μὴ), σὲ μία χρονικοῦποθετικὴ (ὅταν, ὅποτε, ἐπὶ, ἐπειδὴν + ὑποτακτικὴ ἢ ὅτε, ὅποτε + εὐκτικὴ ἐπαναληπτικὴ) ἢ ἀναφορικοῦποθετικὴ πρόταση. Ἀντιλαμβανόμεστε τί εἶδους ὑποθετικὸ λόγος ἔχουμε ἀπὸ τὴν ἀπόδοση. Τοὺς καλοῦμε νὰ ἀνακαλέσουν στὴ μνήμη τοὺς κανονικοὺς ὑποθετικοὺς λόγους ποὺ γνωρίζουν: ἐπεξηγοῦμε πῶς ὅταν ἔχουμε στὴν ἀπόδοση δυνατικὴ εὐκτικὴ τότε στὴν ὑπόθεση θὰ ἔχουμε εἰ καὶ εὐκτικὴ, ὅταν στὴν ἀπόδοση ὀριστικὴ μέλλοντος στὴν ὑπόθεση ἐάν, ἂν, ἦν + ὑποτακτικὴ κτλ. Ἔχει δηλαδὴ ἀπόλυτὴ σχέση καὶ ἀλληλεξάρτηση ἡ ὑπόθεση καὶ ἡ ἀπόδοση καὶ οἱ ἐγκλίσεις τῆς ὑπόθεσης καὶ ἀπόδοσης κατὰ τὸ εἶδος τοῦ ὑποθετικοῦ λόγου.

VII. Αξιολόγηση

Ἡ ἀξιολόγηση στοχεύει στοῦ νὰ δοθεῖ ἡ δυνατότητα στοὺς μαθητὲς νὰ ἐργαστοῦν ἀτομικὰ μὲ σκοπὸ νὰ μελετήσουν ὅσα δεδομένα τοὺς ἔχουμε θέσει στὴ διάθεσή τους σχετικῶς μὲ τοὺς ἔλλιπεις καὶ λανθάνοντες ὑποθετικοὺς λόγους, ὥστε νὰ ἀναλύσουν, ἐπεξεργαστοῦν, ἀξιολογήσουν καὶ ἐρμηνεύσουν τὰ δεδομένα (**Διερεύνηση**). Ἔτσι οἱ μαθητὲς μποροῦν νὰ καταλάβουν καλύτερα τὸ φαινόμενο, ἀφοῦ θὰ ἐργαστοῦν γιὰ τὴν ἐπίλυσή του, θὰ ἀντιληφθοῦν τὰ προβλήματα ποὺ προκύπτουν, θὰ καταγράψουν τὶς ἀπορίες ποὺ ἔχουν καὶ ἐπομένως στοῦ ἐπόμενο μάθημα θὰ μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀνατροφοδότηση καὶ ἐμπέδωση τοῦ συγκεκριμένου συντακτικοῦ φαινομένου.

1. Ἀρχικοὶ χρόνοι τῶν ῥημάτων *βαίνω, εἰμί, βούλομαι, πέμπω, αἰρῶ, αἰροῦμαι, ἔχω, ἔχομαι*

2. Νὰ κάνετε ἀναγνώριση καὶ μετάφραση (ἐντοπισμὸς ὑπόθεσης, ἀπόδοσης, εἶδος) τοῦ ἔλλιποῦς ὑποθετικοῦ λόγου: *οὐκ, ἂν ὑμεῖς γέ μοι πίθησθε τὰ δίκαια καὶ ὅσια ποιῶντες*

3. Νὰ κάνετε ἀναγνώριση καὶ μετάφραση (ἐντοπισμὸς ὑπόθεσης, ἀπόδοσης, εἶδος) τοῦ λανθάνοντος ὑποθετικοῦ λόγου: *οὐ μετανοήσαντες*

ὑστερον εὐρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας τὰ μέγιστα εἰς θεοὺς τε καὶ ὑμᾶς αὐτούς.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ

- I. Σύνδεση μὲ τὰ προηγούμενα. Σύντομη ἀναφορὰ στὴν τελικὴ μετοχή, τὶς εἰδικὲς προτάσεις, τὴ γενικὴ ἀπόλυτο, τὸν ἔλλιπῆ καὶ λανθάνοντα ὑποθετικὸ λόγο.
- II. Ἐξέταση τῆς κατ' οἶκον ἐργασίας. Ἡ πρώτη ἄσκηση εἶναι γιὰ ἐπανάληψη τῶν ἀρχικῶν χρόνων ἀνωμάτων ῥημάτων ποὺ ἀπαντοῦν στὸ κείμενο.
- III. Γιὰ τὴν ἐξέταση τῶν ἄλλων δύο ἀκολουθοῦμε ἐν μέρει τὴ μέθοδο λύσης προβλήματος.
 - Δηλ. κατ' ἀρχὴν τίθεται τὸ πρόβλημα γιὰ τὴ δεύτερη ἄσκηση: ποιός ἦταν ὁ ἔλλιπῆς ὑποθετικὸς λόγος καὶ τί εἶδους ἦταν; Οἱ μαθητές, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐπεξεργασθεῖ στὸ σπῆτι τὴν ἐν λόγω ἄσκηση, προβαίνουν σὲ διάφορες ὑποθέσεις γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος, οἱ ὅποιες καταγράφονται. Στὴ συνέχεια τοὺς ἐπεξηγοῦμε ἀκολουθώντας διαλογικὴ καὶ μαιευτικὴ διαδικασίᾳ πῶς πρέπει νὰ σκέφτονται γιὰ νὰ ἐπιλύσουν αὐτὸ τὸ πρόβλημα: Ἔχουμε τὸν ἀκόλουθο ὑποθετικὸ λόγο: *οὐκ, ἂν ὑμεῖς γέ μοι πίθησθε τὰ δίκαια καὶ ὅσια ποιοῦντες*. Γιὰ νὰ εἶναι ἔλλιπῆς σημαίνει ὅτι κάτι λείπει, ἢ ὑπόθεση ἢ ἢ ἀπόδοση καὶ γιατί; Σίγουρα ἔχουμε τὴ φράση *ἂν πίθησθε*, ἄρα *ἂν* + ὑποτακτικὴ, ἐπομένως τὸ εἶναι *ἂν πίθησθε* ἢ ὑπόθεση. Ἡ ἀπόδοση ποῦ βρίσκεται; Οἱ μαθητές ἐλέγχουν τὶς ὑποθέσεις τοὺς καὶ καταλήγουν στὸ οὐκ μὲ ἐννοούμενο ῥῆμα αὐτὸ τῆς προηγουμένης προτάσεως, πρᾶγμα ποὺ καθίσταται φανερὸ βάσει τοῦ νοήματος: δηλ. " τῶρα κινδυνεύουν νὰ χαθοῦν; Δὲν θὰ χαθοῦν, ἂν ἐσεῖς βέβαια πεισθεῖτε σ' ἐμένα". Ἄρα τὸ ῥῆμα τῆς ὑποθέσεως ποὺ ἐλλείπει εἶναι τὸ ἀπόλλυμαι. Ἐρώτημα ποὺ προκύπτει: τί εἶδους ὑποθετικὸς λόγο μπορεῖ νὰ ἔχουμε; Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἔχουμε σίγουρα αὐτὴν τὴν ὑπόθεση τότε μόνο δύο ἐπιλογὲς ὑπάρχουν ἢ ἀόριστη ἐπανάληψη στὸ παρὸν καὶ τὸ προσδοκώμενο. Ἦρωτοῦμε σὲ τί ἔχουν καταλήξει καὶ γιατί. Μὲ ἔλεγο τῶν ὑποθέσεων καταλήγουμε στὸ προσδοκώμενο μὲ τὸ ῥῆμα τῆς ὑποθέσεως σὲ χρόνο μέλλοντα. Ἄρα πῶς εἶναι ὁ ὑποθετικὸς λόγος ὀλοκληρωμένος, ἢ ἀλλιῶς ποιὰ εἶναι ἢ ὀρθὴ ἀναγνώριση ἑνὸς ἔλλιποῦς ὑποθετικοῦ λόγου; Ὑπόθεση: *ἂν πίθησθε* Ἀπόδοση ἐννοούμενη: οὐκ ἀπολοῦνται → ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐκφράζει τὸ προσδοκώμενο.

- Στη συνέχεια τίθεται τὸ πρόβλημα γιὰ τὴ τρίτη ἄσκηση: ποιὸς ἦταν ὁ λανθάνων ὑποθετικὸς λόγος καὶ τί εἶδους ἦταν; Οἱ μαθητές, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἐπεξεργασθεῖ στὸ σπίτι τὴν ἐν λόγῳ ἄσκηση, προβαίνουν σὲ διάφορες ὑποθέσεις γιὰ τὴν ἐπίλυση τοῦ προβλήματος, οἱ ὁποῖες καταγράφονται. Στη συνέχεια τοὺς ἐπεξηγοῦμε ἀκολουθώντας διαλογικὴ καὶ μαιευτικὴ διαδικασία πῶς πρέπει νὰ σκέφτονται γιὰ νὰ ἐπιλύσουν αὐτὸ τὸ πρόβλημα: Ἔχουμε τὸν ἀκόλουθο ὑποθετικὸ λόγο: *οὐ μετανοήσαντες ὕστερον εὐρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας τὰ μέγιστα εἰς θεοὺς τε καὶ ὑμᾶς αὐτούς.* Γιὰ νὰ εἶναι λανθάνων σημαίνει ὅτι ἡ ὑπόθεση λανθάνει σὲ μία ὑποθετικὴ μετοχὴ ἢ σὲ μία χρονικοῦποθετικὴ ἢ ἀναφορικοῦποθετικὴ πρόταση. Ποῦ λανθάνει ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐδῶ; Στη μετοχὴ *μετανοήσαντες*. Ἄρα ἡ ὑπόθεση λανθάνει στὴν ὑποθετικὴ μετοχὴ. Ἡ ἀπόδοση εἶναι τὸ ῥῆμα *εὐρήσετε*, πού βρίσκεται σὲ ὀριστικὴ μέλλοντος. Ἐρώτημα πού προκύπτει: τί εἶδους ὑποθετικὸ λόγο μπορεῖ νὰ ἔχουμε; Ἀπὸ τὴ στιγμή πού ἔχουμε σίγουρα αὐτὴν τὴν ὑπόθεση τότε μόνο δύο ἐπιλογές ὑπάρχουν τὸ πραγματικὸ καὶ τὸ προσδοκώμενο. Πρωτοῦμε σὲ τί ἔχουν καταλήξει καὶ γιατί. Μὲ ἔλεγχο τῶν ὑποθέσεων καταλήγουμε στὸ προσδοκώμενο, πρᾶγμα πού μᾶς βοηθᾷ ἡ ὑπαρξὴ τοῦ *καὶ* πού συνδέει τὸν ἐλλιπῆ ὑποθετικὸ λόγο μὲ τὸν λανθάνοντα (ἄρα εἶναι τοῦ ἰδίου εἶδους) μὲ ὑπόθεση *ἐάν, ἂν, ἦν* καὶ ὑποτακτικὴ. Ἄρα πῶς εἶναι ὁ ὑποθετικὸς λόγος ὀλοκληρωμένος, ἢ ἄλλιῶς ποιά εἶναι ἡ ὀρθὴ ἀναγνώριση ἑνὸς λανθάνοντος ὑποθετικοῦ λόγου μὲ μετοχὴ, ἢ ὁποῖα πρέπει νὰ ἀναλυθεῖ; Ὑπόθεση: *μετανοήσαντες* (= *ἐάν μετανοήσητε*) Ἀπόδοση: *εὐρήσετε* → ὁ ὑποθετικὸς λόγος ἐκφράζει τὸ προσδοκώμενο.
- Τέλος γίνεται μετάφραση τῆς τελευταίας περιόδου τοῦ κειμένου, ἢ ὁποῖα περιέχει τὰ βασικὰ συντακτικὰ φαινόμενα καὶ παράλληλα κάνουμε ἀναφορὰ στὴν κατηγορηματικὴ μετοχὴ μὲ ἀφορμὴ τὸ *ἡμαρτηκότας* καὶ καλοῦμε τοὺς μαθητές νὰ ἀνακαλέσουν στὴ μνήμη τους τὰ ῥήματα πού συντάσσονται μὲ κατηγορηματικὴ μετοχὴ (σπειροειδῆς προσέγγιση). Μετάφραση κειμένου: "Δὲν θὰ χαθοῦν, ἂν ἐσεῖς βέβαια πεισθεῖτε σὲ ἐμένα πράττοντας τὰ ὅσια καὶ δίκαια καὶ ἀπὸ ὅπου μάλιστα θὰ πληροφορηθεῖτε τὴν ἀλήθεια καὶ ἂν μετανοήσετε ἀργότερα, δὲν θὰ βρεῖτε τοὺς ἑαυτοὺς σας τὰ μέγιστα νὰ ἔχουν ἁμαρτήσῃ καὶ ἀπέναντι τῶν θεῶν καὶ ἐπέναντι τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ σας".

IV. Ομαδοποίηση τῶν μαθητῶν. Οἱ μαθητὲς χωρίζονται σὲ 4 ὁμάδες μικτῆς ἰκανότητος (5 ἄτομα ἑκάστη) καὶ τοὺς δίδονται φύλλα ἐργασίας νὰ ἐπιλύσουν. Καὶ στὰ 4 ὑπάρχει τὸ παράλληλο κείμενο, ἐνῶ ἔχουν μπροστά τους καὶ τὸ βασικὸ κείμενο. Ὑπάρχουν κοινὲς ἐρωτήσεις καὶ στὰ 4 φύλλα ἐργασίας, οἱ ὁποῖες στοχεύουν:

- στὴν ἐμπέδωση τοῦ βασικοῦ συντακτικοῦ φαινομένου, τοῦ λανθάνοντος δηλ. ὑποθετικοῦ λόγου
- στὴν ἀναγνώριση ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο ὁμοίων συντακτικῶν φαινομένων ποὺ ἔχουν ἐντοπισθεῖ καὶ ἐπεξηγηθεῖ στὸ βασικὸ κείμενο καὶ
- στὴν ἐτυμολογικὴ διερεύνηση τῆς βασικῆς σημασίας συγκεκριμένων λέξεων τῶν δύο κειμένων, ὥστε νὰ διευρυνθεῖ ἀφενὸς ὁ γλωσσικὸς πλοῦτος τοῦ μαθητῆ καὶ ἀφετέρου νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ διαχρονικότητα τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας.

Ὑπάρχουν καὶ διαφορετικὲς ἐρωτήσεις στὰ 4 φύλλα ἐργασίας, οἱ ὁποῖες στοχεύουν:

- στὴν ἐξάσκηση στὸ συντακτικὸ
- στὴν κατανόηση τοῦ τρόπου λύσεως ἀσκήσεων γραμματικῆς
- στὴν ἐπανάληψη βασικῶν ῥημάτων καὶ ἐπιθέτων

V. Ἀνακοίνωση τῶν ἐργασιῶν τοῦ φύλλου ἐργασίας ἀπὸ ἐκπροσώπους τῶν ὁμάδων μὲ τὴ χρήση ἀνακλαστικοῦ διασκοπίου. Οἱ μαθητὲς τῶν ἄλλων ὁμάδων συμπληρώνουν τὶς ἀσκήσεις τοῦ φυλλαδίου ποὺ ἔχουν ἀνατεθεῖ στὶς ἄλλες ὁμάδες.

VI. Ἀνακεφαλαίωση.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ειδότες ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τοῖς ἀδικουμένοις προθύμως βοηθεῖν εἰθισμένους καὶ τοῖς εὐεργέταις μεγίστην χάριν ἀποδιδόντας, ἤκομεν ἰκετεύσοντες μὴ περιδεῖν ἡμᾶς, εἰρήνης οὐσης, ἀναστάτους ὑπὸ Θηβαίων γεγεννημένους. Πολλῶν δὲ ἤδη πρὸς ὑμᾶς καταφυγόντων καὶ διαπραξαμένων ἅπανθ' ὅσων ἐδεήθησαν, πολλὴν ἡγούμεθα μάλιστα προσήκειν ὑμῖν περὶ τῆς ἡμετέρας πόλεως ποιήσασθαι πρόνοιαν· οὔτε γὰρ ἀδικώτερον οὐδένας ἂν ἡμῶν εὐροῖτε τηλικαύταις συμφοραῖς περιπεπτωκότας οὔτ' ἐκ πλείονος χρόνου πρὸς τὴν ὑμετέραν πόλιν οἰκειότερον διακειμένους. Ἐτι δὲ περὶ τοιούτων δεησόμενοι πάρεσμεν, ἐν οἷς κίνδυνος μὲν οὐδεὶς ἔνεστι, πάντες δὲ ἄνθρωποι πειθομένους νομοῦσιν ὑμᾶς ὀσιωτάτους καὶ δικαιοτάτους εἶναι τῶν Ἑλλήνων.

Ἰσοκράτους, Πλαταιϊκὸς α', 14, 1-3

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Νὰ ἀναγνωρίσετε συντακτικῶς τὶς ἀκόλουθες λέξεις ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο:

εἰθισμένους:

οὔσης:

Πολλῶν:

ποιήσασθαι:

περιπεπτωκότας:

δεησόμενοι:

πάντες:

όσιωτάτους:

2. Νὰ τρέψετε τὸν ἔλλιπῆ καὶ τὸν λανθάνοντα ὑποθετικὸ λόγο τοῦ πρώτου κειμένου στὴν ἀπλῆ σκέψη.

α) οὐκ, ἂν ὑμεῖς γέ μοι πίθησθε τὰ δίκαια καὶ ὄσια ποιῶντες

β) οὐ μετανοήσαντες ὕστερον εὐρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας τὰ μέγιστα εἰς θεοῦς τε καὶ ὑμᾶς αὐτοῦς.

Τροπή

Ἐπόθεση

Ἀπόδοση

Τροπή

Ἐπόθεση

Ἀπόδοση

3. Νὰ γίνει χρονική ἀντικατάσταση τῶν ἀκολουθῶν ῥηματικῶν τύπων ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο:				
<i>εἰδότες, περιδεῖν, διαπραξαμένων, εὕροιτε</i>				
Ἐν.				
Πρτ.				
Μέλ.				
Αόρ.				
Πρκ.				
Ἵπερ.				
ΣΜέλ.				

4. Νὰ ἐπιλύσετε τὶς πρὶο κάτω ἀσκήσεις γραμματικῆς ἀπὸ τὸ πρῶτο κείμενο:
I. Ἀντίθετος ἀριθμός: <i>ἄνδρες, ἀπάση, πόλει, ποιοῦντες, πίθησθε</i>
II. ἀνέβην: Νὰ μεταφερθεῖ στὸ γ' ἐνικὸ εὐκτικῆς τοῦ ἰδίου χρόνου
III. ἀνείλοντο: Νὰ γραφεῖ τὸ β' ἐνικὸ ὑποτακτικῆς παρακειμένου
IV. ἔχουσιν: Ἐγκλιτικὴ ἀντικατάσταση στὸ α' πληθυντικὸ ἀορίστου Ὅριστ.: Ὑποτ.: Εὐκτ.: Προστ.:
V. πεύσεσθε: Νὰ γραφεῖ τὸ β' πληθυντικὸ ὑποτακτικῆς ἀορίστου

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Νὰ ἀναγνωρίσετε συντακτικῶς τὶς ἀκόλουθες λέξεις ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο:

- τοῖς εὐεργέταις:
- εἰθισμένους:
- ίκετεύσοντες:
- εἰρήνης
- καταφυγόντων:
- περιπεπτωκότας:
- δεησόμενοι:
- κίνδυνος:
- δικαιοτάτους:

2. Νὰ τρέψετε τὸν ἔλλιπῆ καὶ τὸν λανθάνοντα ὑποθετικὸ λόγὸ τοῦ πρώτου κειμένου στὸ μὴ πραγματικὸ.

α) οὐκ, ἂν ὑμεῖς γέ μοι πίθησθε τὰ δίκαια καὶ ὅσια ποιοῦντες

β) οὐ μετανοήσαντες ὕστερον εὐρήσετε σφᾶς αὐτοὺς ἡμαρτηκότας τὰ μέγιστα εἰς θεοὺς τε καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς.

Τροπή

Ἐπίθεσις

Ἀπόδοσις

.....

.....

Τροπή

Ἐπίθεσις

Ἀπόδοσις

.....

.....

3. Νὰ συμπληρώσετε τὸς ὑπόλοιπους βαθμοὺς τῶν ἀκολουθῶν ἐπιθέτων καὶ ἐπιρρημάτων ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο.

προθύμως, μεγίστην, ἀδικώτερον, πλείονος, ὀσιωτάτους, μάλιστα

Θετικὸς βαθμὸς	Συγκριτικὸς βαθμὸς	Ἵπερθετικὸς βαθμὸς

4. Νὰ ἐπιλύσετε τὶς πρὸ κάτω ἀσκήσεις γραμματικῆς ἀπὸ τὸ δεύτερο κείμενο:

I. Αντίθετος ἀριθμὸς: *εἰδότες, ἀδικουμένοις, συμφοραῖς, οἷς, νομιούσιν*

II. εἰδότες: Νὰ μεταφερθεῖ στὸ β' ἐνικὸ ὑποτακτικῆς τοῦ ἰδίου χρόνου

III. περιδεῖν: Νὰ γραφεῖ τὸ β' ἐνικὸ εὐκτικῆς ἐνεστῶτος

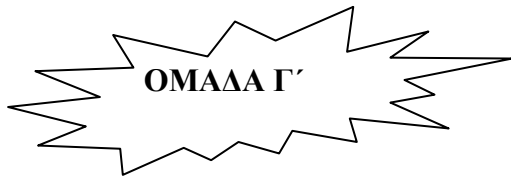
IV. διαπραξαμένων: Νὰ γραφεῖ τὸ β' πληθυντικὸ ὑποτακτικῆς καὶ προστακτικῆς ἀορίστου παθητικῆς διαθέσεως

.....

V. πάρεσμεν: Ἐγκλιτικὴ ἀντικατάσταση στὸ γ' πληθυντικὸ ἀορίστου

Ὅριστ.: Ὑποτ.: Εὐκτ.: Προστ.:

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Νὰ ἀναγνωρίσετε συντακτικῶς τὶς ἀκόλουθες λέξεις ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο:

- τοῖς ἀδικουμένοις:
- ἀποδιδόντας:
- ἰκετεύσοντες:
- οὔσης:
- γεγεννημένους:
- διαπραξαμένων:
- δεησόμενοι:

2. Νὰ ἀναγνωρίσετε τὸν λανθάνοντα ὑποθετικὸ λόγο τοῦ παράλληλου κειμένου καὶ νὰ τὸν τρέψετε στὸ μὴ πραγματικό.

πάντες δὲ ἄνθρωποι πειθομένους νομιοῦσιν ὑμᾶς ὀσιωτάτους καὶ δικαιοτάτους εἶναι τῶν Ἑλλήνων.

Ἀναγνώριση

Ἐπίθετο

Ἀπόδοση

.....

.....

Εἶδος

.....

Τροπή

Ἐπίθετο

Ἀπόδοση

.....

.....

3. Νὰ γίνει χρονική ἀντικατάσταση τῶν ἀκολουθῶν ῥηματικῶν τύπων ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο:				
<i>εἰδότες, γεγενημένους, καταφυγόντων, εὗροιτε</i>				
Ἐν.				
Προτ.				
Μέλ.				
Ἀόρ.				
Προκ.				
Ἵπερ.				
ΣΜέλ.				

4. Νὰ ἐπιλύσετε τὶς πῖο κάτω ἀσκήσεις γραμματικῆς ἀπὸ τὸ πρῶτο κείμενο:
<p>I. Ἀντίθετος ἀριθμός: <i>Ἀθηναῖοι, ἀπάση, ἀνείλοντο, ποιοῦντες, μετανοήσαντες</i> </p> <p>II. ἀνέβην: Νὰ μεταφερθεῖ στὸ γ' ἐνικὸ εὐκτικῆς τοῦ ἰδίου χρόνου</p> <p>III. ἀπολέσθαι: Νὰ γραφεῖ τὸ β' ἐνικὸ ὑποτακτικῆς παρακειμένου</p> <p>IV. ὄντος: Ἐγκλιτικὴ ἀντικατάσταση στὸ α' πληθυντικὸ ἀορίστου Ὅριστ.: Ὑποτ.: Εὐκτ.: Προστ.:</p> <p>V. εὗρήσετε: Νὰ γραφεῖ τὸ β' πληθυντικὸ ὑποτακτικῆς ἀορίστου</p>

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

1. Νὰ ἀναγνωρίσετε συντακτικῶς τὶς ἀκόλουθες λέξεις ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο:

- ὕμᾱς:
- ἀποδιδόντας:
- χάριν:
- ἰκετεύσοντες:
- οὔσης:
- γεγενημένους:
- Πολλῶν:
- δεησόμενοι:
- δικαιοτάτους:

2. Νὰ ἀναγνωρίσετε τὸν λανθάνοντα ὑποθετικὸ λόγὸ τοῦ παράλληλου κειμένου καὶ νὰ τὸν τρέψετε στὴν ἀπλῆ σκέψη.

πάντες δὲ ἄνθρωποι πειθομένους νομιοῦσιν ὑμᾶς ὀσιωτάτους καὶ δικαιοτάτους εἶναι τῶν Ἑλλήνων.

	<u>Ἀναγνώριση</u>	
<u>Ἵπόθεση</u>		<u>Ἀπόδοση</u>
.....	
	<u>Εἶδος</u>	
	
	<u>Τροπὴ</u>	
<u>Ἵπόθεση</u>		<u>Ἀπόδοση</u>
.....	

3. Νὰ συμπληρώσετε τὸς ὑπόλοιπους βαθμοὺς τῶν ἀκολουθῶν ἐπιθέτων καὶ ἐπιρρημάτων ἀπὸ τὸ παράλληλο κείμενο.		
<i>προθύμως, ἀδικώτερον, πλείονος, ὀσιωτάτους, δικαιοτάτους, μάλιστα</i>		
Θετικὸς βαθμὸς	Συγκριτικὸς βαθμὸς	Ἵπερθετικὸς βαθμὸς

4. Νὰ ἐπιλύσετε τὶς πρὶο κάτω ἀσκήσεις γραμματικῆς ἀπὸ τὸ δεῦτερο κείμενο:
I. Ἀντίθετος ἀριθμὸς: <i>εἰδότες, εὐεργέταις, ἡμᾶς, οὔσης, πλείονος</i>
II. εἰδότες: Νὰ μεταφερθεῖ στὸ β' ἐνικὸ εὐκτικῆς τοῦ ἰδίου χρόνου
III. περιδεῖν: Νὰ γραφεῖ τὸ γ' πληθυντικὸ ὑποτακτικῆς παρακειμένου
IV. πάρεσμεν: Νὰ γραφεῖ τὸ β' πληθυντικὸ ὑποτακτικῆς καὶ προστακτικῆς ἀορίστου
V. πειθομένους: Ἐγκλιτικὴ ἀντικατάσταση στὸ γ' πληθυντικὸ ἀορίστου παθητικῆς διαθέσεως
Ὅριστ.: Ὑποτ.: Εὐκτ.: Προστ.: